

Chief Editor's Note

Digital school libraries

GholamReza Fadaie

Professor, Department of KIS, University of Tehran, Iran
ghfadaie@ut.ac.ir

Coronavirus disease 2019 (COVID-19) highly affected the people anywhere in the world. Iran has also been highly affected by this disease. We do not know if it is either a man-made or natural disease, which is beyond the scope of this paper. In any case, each disaster has two sides and brings both limitations and opportunities, and we must try our best to change the limitations into opportunities. In fact, living in difficult situations makes people strong and resistant and forces them to find suitable solutions.

One of the opportunities COVID-19 brought for us is that it proposed another way of living: some people were ready for it, some accepted reluctantly and some must be compelled to prepare for it.

COVID-19 taught us that we can have our cultural activities in less expensive way, provided that the electronic infrastructure is ready, and the men in charge are well elected and responsible; It taught us that we must not waste our educational courses with unnecessary works; it proposed a competitor state of educational teaching seriously. It also showed us if someone does not try his/her best, his/her job would be omitted very soon in the era of calamity.

With the worldwide spread of COVID-19 in Iran as well as in other countries, the IRIB TV provided teaching programs and Iranian school students began using it. If virtual services are provided, libraries can easily serve people in this situation. Now, the Iranian "Social Network of Students" (in Persian, acronymically abbreviated to "SHAD") and another program called the "TV School of Iran" are two successful programs which are aimed to continue their services after the eradication of COVID-19 as well.

In these days, libraries should also become more active, and try their best to answer the educational, cultural and social needs of people. If libraries want to compete with others in cultural and sociological activities, and if librarians do not want to be only knowledge keepers, as Millville Dewey had mentioned, they have to find new ways in competition. They have to be more active and change their way of service to people.

It seems that Iran Public Libraries Foundation has to supplement the existing educational and cultural services with establishing school digital libraries. Some recommendations are as follows:

1. Book publishing should be hybrid (it should include both print and electronic publishing);
2. Virtual book fairs in attractive forms must be held;
3. All people should be widely informed that their educational needs are met or can be met at low costs and librarians are be accessible anytime and anywhere as soon as possible.

Keywords: Coronavirus disease 2019 (COVID-19), Iran Public Libraries Foundation, Digital school library.

Citation: Fadaei, GH.R. (2020). Editorial Notes- Digital school libraries. *Research on Information Science & Public Libraries*. 26(3), 407-413.

Research on Information Science and Public Libraries, 2020, Vol.26, No.3, pp. 407-413

© Iran Public Libraries Foundation

سخن سردبیر

کتابخانه‌های آموزشگاهی مجازی

غلامرضا فدایی

استاد، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

ghfadaie@ut.ac.ir

کرونا و آسیب‌های غم‌افزای آن بر کسی پوشیده نیست. اینکه این بلای خانمان‌برانداز یا میهمان ناخوانده چگونه بر سر ما آوار شد خود داستانی بس مفصل و غم‌انگیز است، و اینکه آیا بشر ساخته یا بلای آسمانی است باز جای بحث دارد و اینجا جای بحث آن نیست. اما هر بلایی ضمن داشتن خسارات دارای فوایدی نیز هست. به زبان مدیریتی، تهدیدها فرصت‌هایی هم به همراه دارند که باید از آن‌ها نهایت استفاده را کرد.

زندگی کردن در شرایط سخت انسان را مقاوم و پایدار می‌کند و او را به فکر چاره می‌اندازد و راه‌هایی را پیش پای او می‌گذارد تا بتواند از امکانات موجود حداکثر استفاده را بکند. فرصت‌های ناشی از این بیماری کم نیست که باید در جای خود به آن پرداخت. یکی از فواید آن این است که ما نحوه دیگر زندگی کردن را یاد گرفتیم یا باید یاد بگیریم. البته، بعضی‌ها خود به استقبال رفتند و بعضی دیگر با اکراه آن را پذیرفتند و عده‌ای را باید با زور با این نحوه زندگی آشنا کرد.

کرونا به ما آموخت که می‌توان با هزینه کمتر همان فعالیت‌های فرهنگی را با دورکاری انجام داد، به شرط اینکه زیرساخت‌ها فراهم باشند و مسئولان امر نسبت به این قضیه احساس مسئولیت کنند. کرونا آموخت می‌شود والدین را با بچه‌ها سر یک کلاس درس نشانند تا پابه‌پای هم به تعلم بپردازند. کرونا آموخت که می‌توان از فناوری ارتباطی حداکثر استفاده را برد، و به جای محتواهای نامناسب آن را با دانش رسمی و بومی پر کرد و نسبت به ضررهای آن هم واقف شد. کرونا استاد و معلم را موظف کرد تا در زمان مشخص مطالب خود را بدون حاشیه ارائه کنند. کرونا محیطی رقابتی به وجود آورد تا سازمان‌ها برای ایفای نقش و وظیفه خود هرچه بهتر و بیشتر از امکانات برخط استفاده کنند و بسته به نیاز مردم، خود را با شرایط وفق دهند. کرونا شرایط و وضعیتی را به وجود آورد که در آن اگر کسانی اهمال کنند حذف می‌شوند و دیگر نمی‌توانند به حیات خود ادامه دهند.

با کرونا آموزش‌های تلویزیونی به سرعت فعال شدند و اگرچه در مناطق محروم نمی‌توان زیاد از آن بهره برد اما در اغلب نقاط کشور دانش‌آموزان از آن استفاده می‌کنند.

در این بین، کتابخانه‌ها هم باید کارهایی را انجام می‌دادند یا انجام داده‌اند یا در دست انجام دارند. در اینکه آیا تأخیری صورت گرفته یا تقاضایی از جایی دریافت نشده است، یا خود مسئولان به اندازه کافی به فکر این مطلب بوده‌اند، اگر پاسخ مثبت است، باید اطلاع‌رسانی کنند.

من در سرمقاله یکی از شماره‌های این مجله در سال ۱۳۹۶ با عنوان «لزوم بازنگری در راهبرد کتابخانه‌های عمومی» به دوازده مورد اشاره کرده‌ام که اگر کتابخانه‌های عمومی بخواهند بمانند باید خود را با شرایط محیطی در هر زمان وفق دهند. در آنجا گفته‌ام که کتابخانه‌ها در شش مورد (شامل قانون و مسائل قانونی؛ مجموعه؛ مخاطبان و شیوه جذب؛ ساختمان، معماری، مکان‌یابی و دسترس‌پذیری؛ کارکنان و افزایش سطح مهارت؛ و پذیرش هنر در ارائه خدمات) باید فعال شوند و نهاد کتابخانه عمومی یا هر سازمان مشابه هم در شش مورد (شامل تربیت یا استخدام دائمی یا موقت کتابدار پژوهنده، کتابدار کارآفرین، کتابدار قصه‌گو، کتابدار هنرمند، کتابدار مشاور، و کتابدار فنی) خود را تجهیز کند.

در هر حال، همچنان که دیویی، که شاید به تعبیری بتوان او را در غرب پدر کتابداری جدید دانست، گفته است که اگر کتابداران همچنان بخواهند به روش‌های سنتی خود عمل کنند، یعنی به جای ورود به متون و تحلیل آن‌ها برای خدمت بیشتر به متقاضیان فقط به داد و گرفت کتاب پردازند و به تعبیر وی فقط دروازه‌بانان دانش باشند و نه همکاران دانشمندان و محققان، در جهان پراطلاع کنونی منزوی خواهند شد و لذا تردینیک معتقد است باید به فکر تغییر روش و منش باشند؛ به این معنا که ضمن توجه به سنت باید به آینده توجه کرده و نیازهای آتی مردم را قبل از آنکه آن‌ها تقاضا کنند تدارک ببینند (تردینیک، ۱۳۹۵).

اگر برون‌نگری و خدمات فرامکانی در کتابخانه‌ها اجرا شده بود، الان کار بسی ساده‌تر بود. اکنون دیگر باید کتابخانه را از اتکا به مکان خارج کرد. مکان باید نقطه کانونی و پایگاهی برای خدمت‌رسانی باشد. خدمات باید برونی یا برون‌سپاری شود. شبکه آموزش دانش‌آموزی (شاد) و مدرسه تلویزیونی ایران برنامه‌های نسبتاً موفق است که پس از هجمه کرونا به وجود آمدند یا تقویت شدند و همچنان دارد به پیش می‌روند. آن‌ها دارند آن‌چنان برنامه‌ریزی می‌کنند تا در زمان خلاصی از این آفت خانمان‌سوز به عنوان بدیلی برای آموزش همچنان به کار خود ادامه دهند.

سؤالی که در اینجا مطرح است این است که در کنار فعالیت شاد و مدرسه تلویزیونی ایران توسط صداوسیما و از طریق اینترنت آیا کتابخانه‌ها می‌توانند و باید به خدمات جانبی خود برای تغذیه مطالعاتی دانش‌آموزان تحول بخشند؟ آیا اکنون که قریب یک سال از شیوع کرونا می‌گذرد آن‌ها در این زمینه به‌طور فعال وارد معرکه شده و برای آن برنامه داشته‌اند؟

به نظر می‌رسد آنچه در کنار برنامه شاد و مدرسه تلویزیونی ایران می‌توان انجام داد بسیار است که کتابخانه‌ها با توجه به رسالت خود باید برای آن طرح و برنامه داشته باشند و با تفاهم، مشاوره و همکاری با آموزش و پرورش به کار مشغول شوند. کتابخانه‌های عمومی شهرداری و کانون پرورش کودکان هم می‌توانند در کنار نهاد کتابخانه‌های عمومی در این زمینه نقشی مهم ایفا کنند.

یکی از ضرورت‌هایی که اکنون نهاد کتابخانه باید به آن بپردازد ساخت کتابخانه مجازی است که نسبت به کتابخانه‌های فیزیکی هم آسان‌تر است و هم هزینه کمتر دارد. برخی از مسئولان برنامه شاد و اداره کل آموزش ابتدایی وزارت آموزش و پرورش طی صحبتی که با آنان داشته‌ام بر ایجاد کتابخانه مجازی تأکید داشتند و این کار نهاد است که می‌تواند در این زمینه نقش مهمی را ایفا کند. از جمله مواردی که برای ایجاد کتابخانه‌های مجازی آموزشی و آموزشگاهی به‌عنوان یک سنت ماندگار و نه موقتی می‌توان پیشنهاد داد عبارت‌اند از:

(۱) کتاب‌ها باید دوگانه چاپ شوند به این معنا که کتاب فیزیکی در کنار کتاب الکترونیکی وجود داشته باشد.

(۲) نمایشگاه‌های کتاب الکترونیکی به بهترین و جذاب‌ترین شیوه برگزار شوند و با اطلاع‌رسانی به‌موقع و تقویت زیرساخت‌های فنی، دانش‌آموزان و معلمان را با کتاب‌گردی‌های مجازی آشنا ساخته و به آن ترغیب کنند.

(۳) کتابخانه‌ها با تبلیغی فراگیر دانش‌آموزان و آموزگاران را برای استفاده بیشتر از محتویات منابع فراخوان کنند و این قطعاً پس از آماده‌سازی آن منابع برای چنین استفاده‌ای خواهد بود. برای آغاز این کار، لازم است مسئولان نهاد:

- (۱) با آموزش و پرورش تفاهم‌نامه امضا، قرارداد منعقد و سریعاً اجرای آن را آغاز کنند؛
- (۲) با کمک همه کتابداران دل‌سوز در سراسر کشور، از طریق دسته‌بندی کتاب‌ها و مجلات موجود و نمایه‌سازی عناوین یا موضوعات مقالات، خود را برای خدمت‌رسانی تحویل مطلب یا مقاله و در گام بعدی تحلیل محتوا آماده کنند؛

۳) با شناسایی و دسته‌بندی کتاب‌های کمک‌درسی، دانش‌آموزان و آموزگاران را به استفاده مداوم از این کتاب‌ها ترغیب کرده و به گونه‌ای عمل کنند تا وقفه‌ای در کار نباشد که موجب دل‌سردی و یأس آن‌ها شود. نکته اینجاست که در امور علمی و فرهنگی، به‌ویژه در شرایط کنونی، آن‌قدر افراد دل‌نازک‌اند که با اندکی ناهماهنگی مکدر و مأیوس می‌شوند و لذا به‌قول معروف باید ناز آن‌ها را خرید و این تنها از کتابداران دل‌سوز و عاشق خدمتی برمی‌آید که از کار خود لذت می‌برند؛

۴) کتابخانه‌های عمومی با هم شبکه شوند و حتی در صورت لزوم با کتابخانه‌های دانشگاهی هم مرتبط باشند. اگر به‌لحاظ فنی یا حقوقی یا مدیریتی یا مالی مشکل دارند به‌سرعت آن را حل کنند، نه مانند مدیریت بین گمرک و بانک مرکزی که سال‌ها کالاها در بنادر رسوب کرده بود و تا جیغ مردم را در نیاوردند به فکر نیفتادند؛

۵) پایگاه یا پایگاه‌هایی به‌عنوان کتابخانه برای سنین مختلف ایجاد کنند؛

۶) با ضبط برنامه‌های درسی شاد و مدرسه تلویزیونی ایران یا معرفی مراکزی که چنین امکاناتی را می‌توانند عرضه کنند متقاضیان را یاری دهند.

۷) با فراخوان افراد خوش‌صدا برای تهیه کتاب‌های گویا، از جمله کتاب‌های قصه گویا، در جهت تنوع بخشیدن به خدماتی که ارائه می‌کنند بکوشند؛

۸) سالن‌هایی را برای بازآموزی درس‌های داده‌شده توسط تلویزیون در ساعات منظم و با اعلام قبلی و با رعایت همه شیوه‌نامه‌های بهداشتی و نیز اتاقک (کابین)‌های خصوصی در صورت لزوم، آماده و حتی در این زمینه از خدمات مراکز دیگر همچون مساجد، سالن‌های سینما و اماکن عمومی شهرداری‌ها استفاده کنند.

۹) در سرعت دسترسی بکوشند و خدمات یا تولیدات خود را مجانی یا با قیمت ارزان در اختیار متقاضیان قرار دهند؛

۱۰) با همکاری معلمان آموزش و پرورش، برنامه پاسخ به سؤالات دانش‌آموزان را تدارک ببینند، یا حتی برنامه‌های مشاوره و همکاری میان معلمان هم‌رشته را با ایجاد شبکه فراهم کنند؛

- ۱۱) نهاد [کتابخانه‌های عمومی] خود، یا با همکاری سایر سازمان‌ها، مراکزی برای تعمیر و سایل الکترونیکی یا غیر آن، یا جمع‌آوری قطعات زائد در سراسر کشور و همچنین برای تشویق به ساخت قطعات برای کاهش وابستگی در نظر گیرند؛
- ۱۲) با پزشکان به‌ویژه چشم‌پزشکان برای کم کردن آسیب‌های چشمی، یا با روان‌شناسان برای کاهش آسیب‌های روانی همکاری کنند، زیرا استفاده مداوم از ابزار الکترونیکی آسیب‌های چشمی را افزایش می‌دهد؛
- ۱۳) والدین را به بهره‌گیری از آموزش‌های داده‌شده و نیز نظارت بر نحوه استفاده از شبکه‌ها تشویق کنند؛
- ۱۴) با آموزش و پرورش برای ایجاد مراکز آموزش مهارت‌های گوناگون و شروع از ساده‌ها به سخت‌ها، مانند سخنرانی، قصه‌گویی، حل مسئله، مدیریت، سبک زندگی، تعمیرات، و همچنین برگزاری آزمایشگاه‌های اینترنتی، جلسات نقد و گفت‌وگو، پاسخ به سؤالات در حوزه‌های مختلف و اخذ جواب و ارسال آن به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، همکاری کرده و برای مهارت‌آموزی با استفاده از مریبان، روان‌شناسان، جامعه‌شناسان و حرفه‌مندان حوزه‌های گوناگون تلاش کنند.
- گفتن این موارد ساده است اما در مقام اجرا در این کشور، با توجه به عزم و نظم و جزم مدیران برای اجرا، سخت‌ترین کار است.

منابع

تردینیک، لوک (۱۳۹۵). *بسترهای اطلاعات دیجیتال: رهیافت‌های نظری برای فهم اطلاعات دیجیتال*. ترجمه علی فارسی‌نژاد. تهران: نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

References

Tredinnick, L. (2016). *Digital Information Contexts: Theoretical Approaches to Understanding Digital Information*. (A. FarsiNejad, Trans.). Tehran: Iran Public Libraries Foundation.

استاد: فدایی، غلامرضا (۱۳۹۹). یادداشت سردبیر - کتابخانه‌های آموزشی مجازی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۶ (۳)، ۴۰۷-۴۱۳.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی. دوره ۲۶، شماره ۳، صص ۴۰۷-۴۱۳

© نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور